

OPŠTINA BAČKI PETROVAC

STRATEŠKI OKVIR ZA RAZVOJ MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA I PREDUZETNIŠTVA

Bački Petrovac
april 2012. g.

Opština Bački Petrovac

Strateški okvir razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva

Realizovano u okviru projekta:

**EU Exchange 3 projekta: Empowering local
government in supporting business incubation
in Bački Petrovac Municipality**

Bački Petrovac
april 2012. g.

SADRŽAJ:

AKRONIMI I SKRAĆENICE	1
UVOD.....	2
Uvod	2
Ukratko o projektu „Jačanje kapaciteta lokalne samouprave u Bačkom Petrovcu u oblasti biznis inkubacije“	2
Metodologija izrade strateškog okvira	3
ANALIZA POSLOVNOG OKRUŽENJA OPŠTINE BAČKI PETROVAC	4
Kratak opis opštine Bački Petrovac.....	4
Analiza stanja preduzetništva i MSP sektora opštine	4
SWOT Analiza.....	5
STRATEGIJA RAZVOJA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA I PREDUZETNIŠTVA	6
Vizija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva	6
Ključni principi strategije.....	6
Strateški prioriteti i ciljevi razvoja	6
ANEKS 1: IZVEŠTAJ O ANKETNOM ISTRAŽIVANJU O MALIM I SREDNJIM PREDUZEĆIMA I PREDUZETNICIMA U OPŠTINI BAČKI PETROVAC U 2011. GODINI	11
Uvod	11
Metodologija.....	11
1. Opšte karakteristike	11
2. Podaci o poslovanju	12
3. Stanje ljudskih resursa/zaposlenih	13
4. Korišćenje finansijskih i nefinansijskih usluga	13
5. Stanje poslovnog okruženja	14
6. Saradnja sa organima Skupštine opštine Bački Petrovac.....	14
ANEKS 2: IZVEŠTAJ O ISTRAŽIVANJU ŽENSKOG PREDUZETNIŠTVA U OPŠTINI BAČKI PETROVAC U 2011. GODINI.....	15
Uvod	15
1. Društveni profil preduzetnica.....	15
2. Priprema za osnivanje biznisa	16
3. Karakteristike ženskih biznisa	18
4. Problemi u funkcionisanju ženskih biznisa	18
5. Članstvo u Udruženju preduzetnika, u nevladinim i drugim organizacijama	19
6. Lokalni organi vlasti u razvoju ženskog preduzetništva – iskustva i problemi u opštini Bački Petrovac	19
7. Žensko preduzetništvo u privrednim aktivnostima u opštini Bački Petrovac.....	20
8. Predlozi za uspostavljanje čvršće saradnje između organa opštine i Udruženja preduzetnika, i obezbeđenje efektivnije uloge biznis inkubatora u razvoju preduzetništva	21
ANEKS 3: LISTA REFERENCI	22

TABELE:

TABELA 1: SWOT MATRICA	5
-------------------------------------	----------

AKRONIMI I SKRAĆENICE

AD	Akcionarsko društvo
BIC	Biznis inovacioni centar
DOO	Društvo sa ograničenom odgovornošću
EU	Evropska Unija
HACCP, ISSW, ISO 22000	Različiti međunarodni standardi
InTER	Institut za teritorijalni ekonomski razvoj
NVO	Nevladina organizacija
MSP	Mala i srednja preduzeća
MSPP	Mala i srednja preduzeća i preduzetništvo
SO	Skupština opštine
STR	Samostalna trgovinska radnja
SUR	Samostalna ugostiteljska radnja
SWOT	S-Prednosti, W-Slabosti, O-Mogućnosti, T-Pretnje
SZR	Samostalna zanatska radnja
ToR	Projektni zadatak

Uvod

Uvod

Strateški okvir za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u opštini Bački Petrovac predstavlja dokument koji je razvijen u okviru projekta „Jačanje kapaciteta lokalne samouprave u Bačkom Petrovcu u oblasti biznis inkubacije“ koji je finansiran u okviru EU programa Exchange 3. Strateški okvir ima za cilj da unapredi stratešku plansku dokumentaciju opštine Bački Petrovac, sa posebnim osvrtom na stimulaciju ekonomskog razvoja kroz kreiranje boljeg poslovnog okruženja za brži rast i razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetnika. Strateški okvir nije zaseban dokument već unapređuje postojeći Strateški plan razvoja opštine Bački Petrovac 2010 - 2014.

Ovaj dokument se sastoji iz uvoda koji pruža opšte informacije o projektu i primenjenoj metodologiji izrade strateškog okvira a zatim daje kratki osvrt o opštini Bački Petrovac, analizi trenutnog stanja u sektoru preduzetništva i malih i srednjih preduzeća i SWOT analizu. Strategija razvoja je data kroz izjavu o željenoj viziji razvoja, ključnim principima, strateškim prioritetima i ciljevima. Na kraju dokumenta su data dva aneksa koja opisuju rezultate istraživanja koja su rađena za potrebe izrade strateškog okvira.

UKRATKO O PROJEKTU „JAČANJE KAPACITETA LOKALNE SAMOUPRAVE U BAČKOM PETROVCU U OBLASTI BIZNIS INKUBACIJE“

Opština Bački Petrovac uključena je u program Exchange 3 koji je podržala Evropska Unija a čiji je cilj uspešno uvođenje EU standarda u rad i bolje funkcionisanje lokalnih samouprava u Srbiji.

Projekat kojim se opština Bački Petrovac uspešno uključila u proces korišćenja EU pretpristupnih fondova **ima za cilj da se unapredi saradnja i dijalog između preduzetničkog i privrednog sektora, sa jedne i lokalne samouprave u opštini Bački Petrovac, sa druge strane.**

S obzirom na to da je dosadašnje iskustvo pokazalo da je pomoć neophodna prvenstveno novim i malim preduzećima, lokalna samouprava je kroz projekat „Jačanje kapaciteta lokalne samouprave u Bačkom Petrovcu u oblasti biznis inkubacije“ pokrenula inicijativu da se bivši Zanatski dom, ili današnji Poslovno – inovativni centar („biznis inkubator“) transformiše u poslovni centar koji će pružati profesionalne usluge budućim i perspektivnim preduzećima, da postane centar, koji će okupljati postojeća uspešna preduzeća sa teritorije opštine Bački Petrovac, a koji će posredovati u novim kontaktima sa uspešnim poslovnim ljudima i firmama iz inostranstva, naime iz Slovačke republike.

Očekivani rezultati projekta su:

- izrađen strateški, rodno - odgovoran okvir za razvoj mali i srednjih preduzeća i preduzetništva;
- izrađen akcioni plan sa konkretnim merama za unapređenje rada „Komisije za privredu“ – skupštinskog organa SO Bački Petrovac i kancelarije za Lokalni ekonomski razvoj Opštine Bački Petrovac;
- usvojena odluka Opštinskog veća o organizovanju godišnje konferencije o preduzetništvu u Bačkom Petrovcu;
- opremljena prostorija za informatičku učionicu u prostorijama Poslovno – inovativnog centra d.o.o. Bački Petrovac;
- kreiran web sajt Poslovno – inovativnog centra, doo Bački Petrovac;
- organizovan lokalni sajam i uspostavljena saradnja sa preduzetnicima i preduzetnicama iz Slovačke, Slovenije i Srbije;

Opština Bački Petrovac realizuje projekat u periodu od marta 2011. do maja 2012. u saradnji sa Gradom Martinom (Slovačka), Gradom Kamnikom (Slovenija) i Akademijom ženskog preduzetništva iz Bačkog Petrovca (Srbija) u okviru programa Exchange 3. Projekat finansira Evropska unija, njime rukovodi Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji a sprovodi Stalna konferencija gradova i opština Republike Srbije.

METODOLOGIJA IZRADE STRATEŠKOG OKVIRA

Metodologija izrade strategije podrazumevala je kombinaciju participativnog pristupa sa učešćem javnog i privatnog sektora i ekspertske analize raspoloživih kvalitativnih i kvantitativnih podataka.

Participativni pristup je uključivao učešće predstavnika opštine, predstavnike udruženja preduzetnika i udruženja privrednika, individualne predstavnike preduzetnika i preduzeća kao i predstavnike ne-vladinog sektora. Tokom planiranja strateškog okvira grupa za participativno planiranje se sreća četiri puta, na kojima se raspravljalo o organizovanju procesa, rezultatima analize i izradi SWOT tabele.

Sekundarni podaci su prikupljeni iz dostupnih publikacija Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije, Agencije za privredne registre, Vlade Autonomne Pokrajine Vojvodine i relevantnih ministarstava Vlade Republike Srbije. Podaci iz Strateškog plana opštine Bački Petrovac su takođe korišteni prilikom izrade ovog dokumenta.

Primarni podaci za analizu ekonomskog razvoja u opštini Bački Petrovac prikupljeni su kroz individualne i kolektivne intervju sa preduzetnicima, preduzećima i ključnim akterima iz opštine, ostalih javnih institucija i ne-vladinih organizacija. Za potrebe izrade ovog strateškog okvira urađena su dva istraživanja, prvo koje se tiče poslovanja preduzetnika i MSP sektora u opštini a drugo vezano za žensko preduzetništvo. Ključni rezultati oba istraživanja su dati u aneksima ovog dokumenta.

Rezultati istraživanja su dodatno verifikovani u razgovoru sa predsednikom opštine, službenicima Odeljenja za privredu, urbanizam, komunalno - stambene i inspeksijske poslove i Odeljenja za budžet, finansije i poresku administraciju kao i sa predstavnicima grupe za participativno planiranje.

Strateški okvir, vizija, strateški prioriteti i ciljevi su određeni na osnovu SWOT analize koja je rađena u okviru zajedničke vežbe sa grupom za participativno planiranje.

ANALIZA POSLOVNOG OKRUŽENJA OPŠTINE BAČKI PETROVAC

KRATAK OPIS OPŠTINE BAČKI PETROVAC

Bački Petrovac je jedna od opština Južno – bačkog okruga. Prostire se na površini od 158 km². Raspolaže sa 13.995 ha obradive površine i broji 13.302 stanovnika prema popisu iz 2011. Etnički sastav stanovništva je sledeći: Slovaci 66,42%, Srbi 25,74%, Jugosloveni 2%, Hrvati 0,82%, Mađari 0,58% i ostali.

Opštinu karakteriše povoljan geo – strateški položaj, a smeštena je između opština Bačka Palanka, Vrbas, Beočin i grada Novog Sad, od kog je udaljena 25 km. Bački Petrovac se svojim južnim delom naslanja na reku Dunav koja je i prirodna granica između Bačke i Srema. Opštinu čine četiri naselja koja ujedno predstavljaju i katastarske opštine: Bački Petrovac, Gložan, Maglić i Kulpin, a sva četiri naselja su međusobno povezana asfaltnim putem, razdaljine od 4 do 10 km. Bački Petrovac spada među najmanje opštine u Vojvodini (manji su jedino Sremski Karlovci).

Kako je ova opština smeštena na vrlo plodnom zemljištu, osnovna privredna grana je poljoprivreda koja učestvuje sa 52% u privrednoj strukturi a više od 1/3 ukupnog radno sposobnog stanovništva se bavi poljoprivredom. Poljoprivreda je usmerena na proizvodnju ratarskih kultura (pšenica, kukuruz, sirak, repa, hmelj, lekovito bilje), zatim stočarstva (govedarstvo i živinarstvo) i povrtarstva sa stakleničkom proizvodnjom. Drugim ključnim privrednim sektorom je industrija, konkretno prehrambena (firme: Marbo Produkt ad Maglić, Sirela doo Maglić, Agropod doo Gložan, Doline ad Gložan), metaloprerađivačka (napr. firme: Inox MD Bački Petrovac doo, Feronikl szr Maglić, Primar tehno Maglić doo), hemijska (napr. firme: Hemovit ad Novi Sad).

KRATKA ANALIZA STANJA PREDUZETNIŠTVA I MSP SEKTORA OPŠTINE

Prema podacima Agencije za privredne registre iz decembra 2009. godine, privedu opštine Bački Petrovac čine 587 preduzetnika i preduzeća koji obavljaju 157 različitih delatnosti, uglavnom iz nisko-akumulativnog uslužnog sektora (trgovina, ugostiteljstvo, opravke mehanizacije, štamparske usluge i sl). Od privrednih grana najčešće se pojavljuje poljoprivreda i s njom povezane proizvodne i uslužne delatnosti.

Izgradnjom Akvaparka očekuje se veliki priliv turista iz inostranstva, svih krajeva Vojvodine i iz Beograda. Međutim, stanje turističke privrede opštine je na jako niskom nivou: smeštajni kapaciteti su limitirani a turistička ponuda se svodi na par restorana sa domaćom ili internacionalnom kuhinjom. Turistička infrastruktura (putokazi, biciklističke staze, turističke lokacije i objekti) su na relativno niskom nivou.

Privatni sektor karakteriše visok procenat preduzetnika i mikro preduzeća, dok je broj srednjih i velikih preduzeća višestruko manji. Međutim, u opštini postoji par srednjih i velikih preduzeća koje posluju sa uspehom (npr. Marbo Produkt ad Maglić i drugi). Sektor malih i srednjih preduzeća i preduzetnika (MSPP) karakteriše niska produktivnosti i loša tehnološka opremljenost, što znatno utiče na smanjenu konkurentnost na lokalnom i regionalnom tržištu. Usled globalne ekonomske krize MSPP sektor ima problema sa likvidnošću.

Pristup finansijskom tržištu i visina kamatnih stopa kod komercijalnih banaka se takođe prepoznaje kao jedan od glavnih problema MSPP sektora u Bačkom Petrovcu. Sa druge strane preduzeća i preduzetnici nemaju kapaciteta za apliciranje kod državnih i para-državnih organa (privredne komore, regionalne razvojne agencije i sl) za dobijanje raspoložive finansijske i nefinansijske pomoći. Siva ekonomija i visoki parafiskalni nameti takođe negativno utiču na razvoj MSPP sektora u opštini Bački Petrovac.

Ljudski resursi se procenjuju kao dovoljno kvalitetni u odnosu na potrebe MSPP sektora u opštini. Međutim, dostupnost visoko-kvalifikovane radne snage je na jako niskom nivou. Postoji opšti trend negativne migracije mladih obrazovanih kadrova iz opštine.

Saradnja između privatnog i javnog sektora je nedovoljno razvijena a javno-privatni dijalog nije institucionalizovan. U okviru organa opštinske uprave ne postoji stalni servis koji se bavi pitanjima razvoja privatnog sektora a rešavanje problema se svodi na ad hoc inicijative koje se često ne sprovedu do kraja.

SWOT ANALIZA

SWOT analiza je osnovni instrument u procesu planiranja, koji je usmeren na identifikaciju komparativnih prednosti i osnovnih slabosti MSPP sektora opštine Bački Petrovac.

Prednosti se posmatraju kao interni faktor koji ima pozitivan uticaj na razvoj komparativnih prednosti MSPP sektora. Interni faktori koji imaju negativan uticaj na razvoj MSPP sektora u opštini smatraju se slabostima. Mogućnosti dolaze iz korištenja prednosti ili borbe protiv slabosti kao i pozitivnog uticaja ili spoljnih događaja. Pretnje se posmatraju kao predviđeni nepovoljni spoljni uticaji na položaj MSPP sektora opštine. SWOT analiza razvoja MSPP sektora opštine Bački Petrovac data je u tabeli 1.

Tabela 1: SWOT Matrica

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> - Jezički potencijal za saradnju sa Slovačkom i EU; - Tradicija i iskustvo u poslovanju u sektoru poljoprivrede i prerade; - Kvalitetno poljoprivredno zemljište; - Postojanje poslovnog inkubatora; - Postojanje Centra za unapređenje znanja u u ruralnom turizmu; - Postojanje industrijske zone; - Radna snaga - vredna i uporna; - Povezanost sa slovačkom privredom; 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljno dobra saradnja između privrednika i organa lokalne samouprave; - Nepostojanje lokalnih razvojnih fondova za razvoj MSPP; - Nedovoljno razvijena komunalna infrastruktura; - Loša saradnja sa razvojnim institucijama (PKV, RRA Bačka, ...); - Tehnološki zastarela oprema; - Loše stanje turističke privrede; - Nedovoljni kapaciteti opštine u saradnji sa privredom; - Visoki lokalni parafiskalni nameti; - Slaba informisanost o finansijskim i nefinansijskim sredstvima; - Siva ekonomija; - Slaba preduzetnička kultura; - Nedostatak obrazovanih kadrova;
Mogućnosti	Pretnje
<ul style="list-style-type: none"> - Potencijali za razvoj turizma (lov, ribolov, ruralni/seoski turizam); - Postojanje termalnih izvora; - Povećana tražnja za zdravom/organskom hranom; - Postojanje kapaciteta biomase; - EU integracije; - Akva Park - Kanal Dunav-Tisa-Dunav - Program privrednog razvoja AP Vojvodine; 	<ul style="list-style-type: none"> - Visoke kamatne stope Poreske uprave; - Represivan i selektivan pristup inspeksijskih organa; - Skupi komercijalni krediti; - Globalna ekonomska kriza; - Dolazak velikih lanaca i konkurencije kao posledica izgradnje Akva parka; - Komplikovane birokratske procedure u poslovanju;

STRATEGIJA RAZVOJA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA I PREDUZETNIŠTVA

VIZIJA RAZVOJA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA I PREDUZETNIŠTVA

Predstavnici javnog, privatnog i civilnog sektora su zajednički formulisali viziju razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva na sledeći način:

Opština Bački Petrovac je perspektivna sredina za život koja se prepoznaje po turizmu, poljoprivredi i preradi poljoprivrednih proizvoda, stimulativnom poslovnom okruženju i odgovornosti opštinskih organa prema zahtevima privrede, domaćih i stranih investitora.

KLJUČNI PRINCIPI STRATEGIJE

U cilju uspešnog ispunjenja ove strategije u skladu sa primerima dobre prakse zemalja Evropske unije, potrebno je usvojiti sledeće ključne principe:

- javno-privatni dijalog, i
- jednakost i transparentnost i efikasnost lokalne samouprave u radu na poslovima ekonomskog razvoja;

STRATEŠKI PRIORITETI I CILJEVI RAZVOJA

Sve analize potencijala ekonomskog razvoja opštine Bački Petrovac prepoznaju sektore poljoprivrede, industrije prerade hrane i turizam kao razvojne grane u kojima opština može da ima komparativnu prednost u odnosu na druge opštine u okruženju i šire. Kao četvrti potencijal prepoznaje se opšti razvoj preduzetništva i malih i srednjih preduzeća. Između ostalog, ovi potencijali su prepoznati i u okviru Strateškog plana razvoja opštine Bački Petrovac 2010 - 2014.

Shodno tome, strateški prioriteti privrednog razvoja opštine Bački Petrovac se odnose na:

Strateški prioritet 1: Unapređenje poslovnog okruženja za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva;

Strateški prioritet 2: Razvoj turizma;

Strateški prioritet 3: Razvoj poljoprivrede;

Strateški prioritet 4: Razvoj prehrambene industrije;

U daljem tekstu svaki od identifikovanih prioriteta je dalje pojašnjen kroz ciljeve i potencijalne aktivnosti i projekte.

STRATEŠKI PRIORITET 1: UNAPREĐENJE POSLOVNOG OKRUŽENJA ZA RAZVOJ MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA I PREDUZETNIŠTVA

Preduzetnici i mala preduzeća čine okosnicu razvoja privatnog sektora u opštini Bački Petrovac. Međutim, razvoj preduzetništva i privatnog sektora je opterećeno nestimulativnim poslovnim okruženjem koje karakterišu problemi sa likvidnošću preduzetnika i malih i srednjih preduzeća, malim investicionim potencijalima, parafiskalnim nametima, sivom ekonomijom i nedostatkom kvalifikovane radne snage. Nedostatak saradnje između privatnog i javnog sektora se takođe prepoznaje kao jedan od ključnih problema ovog sektora. U cilju rešavanja problema ovog prioriteta predlažu se sledeći strateški ciljevi:

Strateški cilj 1.1: Jačanje saradnje između javnog i privatnog sektora

U cilju razvoja turizma u Opštini Bački Petrovac potrebno je unaprediti institucionalne mehanizme koji bi na sistematičan način pristupali svim zahtevima ovog sektora. Potrebno je osnovati nove i unaprediti postojeće institucije, raditi na promociji opštine kao turističke destinacije i koordinirati rad svih ostalih opštinskih službi i privatnog sektora. S tim u vezi ovde se izdvajaju sledeći posebni ciljevi:

- Osnivanje Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj i izgradnja kapaciteta zaposlenih;
- Formiranje Poslovnog foruma opštine Bački Petrovac koje bi imalo podjednak broj članova iz redova privatnog i javnog sektora a kojim bi predsedavao predstavnik privatnog sektora. Poslovni forum bi služio kao savetodavno telo za razvoj privatnog sektora pri kancelariji predsednika opštine i bilo bi zaduženo za praćenje realizacije ovog strateškog okvira.
- Povezivanje preduzetnika sa zakonodavnom vlašću kroz obezbeđenje ravnopravnog učešća preduzetnika, preduzetnica i predstavnika javnog sektora u postojećoj Komisiji za privredu, savetodavnog organa Skupštine Opštine Bački Petrovac.

Strateški cilj 1.2: Jačanje kapaciteta privatnog sektora

Kapaciteti privatnog sektora u opštini Bački Petrovac su niski. U opštini dominiraju preduzetnici i mikro preduzeća do deset zaposlenih koji se uglavnom bave uslužnim delatnostima. Potrebno je unaprediti operacione, finansijske i ljudske resurse kroz strukturirani pristup razvoju kapaciteta privatnog sektora. S tim u vezi izdvajaju se sledeći posebni ciljevi:

- Formiranje lokalnog garancijskog fonda za razvoj preduzetništva i malih i srednjih preduzeća;
- Jačanje kapaciteta Poslovno – inovativnog centra, doo Bački Petrovac, Udruženja preduzetnika „Petrovac 1842“, Kluba preduzetnika Bački Petrovac i Akademije ženskog preduzetništva;
- Pružanje stručne pomoći u podizanju kapaciteta preduzetnika i preduzeća (obuke ljudskih resursa, izrade biznis planova, podrška u izradi projekata, obaveštavanje o dostupnim konkursima i povoljnim kreditnim linijama, pomoć u standardizaciji proizvoda i usluga i dobijanju sertifikata i sl.);
- Povezivanje preduzetnika i privrednika sa institucijama za pružanje finansijskih i nefinansijskih usluga (Privredna komora Vojvodine, Regionalna razvojna agencija Bačka, Razvojna banka, Fondovi AP Vojvodine, Garancijski fond AP Vojvodine, itd);
- Ukidanje parafiskalnih nameta (firmarine i ostale lokalne takse) i uvođenje lokalnih poreskih kredita za unapređenje konkurentnosti, inovacija i rasta broja zaposlenih;
- Organizovanje lokalnih sajmova i manifestacija;

Strateški cilj 1.3: Unapređenje infrastrukture neophodne za brži razvoj privatnog sektora

Kvalitetna infrastruktura je neophodna za brži razvoj privatnog sektora. U opštini Bački Petrovac započelo se sa izgradnjom industrijske zone ali njena komunalna opremljenost još uvek nije završena. Pored industrijske zone, kvalitet infrastrukture na drugim lokacijama na kojima se odvijaju privredne delatnosti takođe nisu na zadovoljavajućem nivou. Sledeći posebni ciljevi se izdvajaju u oblasti unapređenja komunalne infrastrukture:

- Završetak izgradnje industrijske zone;
- Unapređenje putne, komunalne (vodovod i kanalizacija) i telekomunikacione (telefon i internet) infrastrukture do privrednih objekata u svim naseljima opštine Bački Petrovac.

STRATEŠKI PRIORITET 2: RAZVOJ TURIZMA

Izgradnjom Akvaparka se očekuje značajni priliv domaćih i stranih turista u opštini Bački Petrovac. Pored toga, opština obiluje i drugim turističkim potencijalima, naročito potencijalima za lov i ribolov, kao i za ruralni i seoski turizam. Opština ima izlaz na Dunav, kao i na kanal Dunav-Tisa-Dunav što se takođe može staviti u turističku funkciju. Sa druge strane, stanje turističke infrastrukture je na niskom nivou. Smeštajni kapaciteti su takođe ograničeni. U okviru ovog prioriteta izdvajaju se sledeći strateški ciljevi:

Strateški cilj 2.1: Kreiranje institucionalnih mehanizama za razvoj turizma

U cilju razvoja turizma u Opštini Bački Petrovac potrebno je unaprediti institucionalne mehanizme koji bi na sistematičan način pristupali svim zahtevima ovog sektora. Potrebno je osnovati nove i unaprediti postojeće

Strateški okvir za razvoj MSPP u opštini Bački Petrovac

institucije, raditi na promociji opštine kao turističke destinacije i koordinirati rad svih ostalih opštinskih službi i privatnog sektora. S tim u vezi ovde se izdvajaju sledeći posebni ciljevi:

- Jačanje kapaciteta Turističke organizacije Bačkog Petrovca i njeno bolje povezivanje sa turističkim objektima, destinacijama u cilju boljeg promovisanje turističke ponude u Opštini;
- Unapređenje opštinskog turističkog marketinga, uključujući i izradu turističkog internet portala opštine;
- Integrisanje turizma sa drugim sektorima;

Strateški cilj 2.2: Razvoj turističke infrastrukture i novih turističkih proizvoda

Pored Akvaparka, opština raspolaže i drugim resursima koji mogu da se stave u turističku funkciju. Opština je poznata po lovnom turizmu a postoje i potencijali za razvoj sportskog ribolova, razvoj biciklističkih staza i staza za pešačenje. Opština takođe ima potencijala za ruralni i seoski turizam. Međutim, mnogi od ovih potencijala trenutno nisu stavljeni u turističku funkciju. Pored toga, kako bi postala značajna turistička destinacija, Opština Bački Petrovac bi trebalo da poboljša turistički ambijent, da unapredi kvalitet turističke postojeće infrastrukture kao i da razvije nove turističke proizvode. U tom cilju potrebno je uraditi sledeće:

- Razvoj turističkog mobilijara i turističkog ambijenta (izrada znakova i putokaza, uređenje gradskih parkova, izrada klupa i fontana)
- Stimulisanje stanovništva da unaprede svoj životni prostor (takmičenja za najbolje uređeno dvorište i njihova promocija).
- Razvoj novih turističkih destinacija i proizvoda (izrada i obeležavanje biciklističkih staza i staza sa pešačenje, razvoj sela kao turističkih destinacija)
- Stimulacija privatnog sektora da ulaže u turizam (stimulacija razvoja tematskih avanturističkih parkova, unapređenje lovnog i ribolovnog turizma, stavljanje seoskih domaćinstava u turističku funkciju)

Strateški cilj 2.3: Unapređenje kvaliteta poslovanja u turizmu

Sektor turizma je nov za opštinu Bački Petrovac pa time je su i kapaciteti u ovom sektoru nedovoljno razvijeni. Smeštajni kapaciteti su nedovoljni da prihvate sve potencijalne turiste koji se očekuju sa otvaranjem akvaparka i kvalitet smeštaja nije na zadovoljavajućem nivou. Pored toga, kvalitet ljudskih resursa u sektoru turizma je nedovoljno razvijen. U opštini postoji formiran Centar za unapređenje znanja u ruralnom turizmu koji bi mogao da pruža usluge privatnom sektoru i stanovništvu u oblastima koji su neophodni za brži i kvalitetniji razvoj turizma.

- Unapređenje rada Centra za unapređenje znanja u ruralnom turizmu koji bi pružao usluge privatnom sektoru i stanovništvu.
- Jačanje kapaciteta turističkih radnika (obuke za rad u turizmu, animacije u turizmu, učenje jezika, i sl.);
- Unapređenje kvaliteta turističkog smještaja (kategorizacija smeštaja, unapređenje marketinga privatnih davaoca smeštaja, obuke davaocima smeštaja za rad u turizmu, i sl);

STRATEŠKI PRIORITET 3: RAZVOJ POLJOPRIVREDE

Poljoprivreda se prepoznaje kao razvojna grana opštine Bački Petrovac. Poljoprivredne potencijale opštine predstavlja kvalitetno zemljište, duga tradicija u obavljanju poslova u poljoprivredi kao i vodotoci i kanalske mreže koje se koriste za navodnjavanje zemljišta. Međutim, u cilju daljeg razvoja poljoprivrede potrebno je raditi na unapređenju konkurentnosti ove grane privrede, kao i promeniti strateški fokus sa ekstezivne na intenzivnu poljoprivredu kao i na proizvodnju zdrave i organske hrane.

Strateški cilj 3.1: Unapređenje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje

Približavanje Evropskoj uniji donosi velike prednosti Republici Srbiji i lokalnim zajednicama kao što je Bački Petrovac. Međutim, članstvo u Evropskoj uniji nosi i svoje negativne strane, naročito u domenu poljoprivrede gde će se odrediti kvote za svaki od proizvoda. Kako bi se sektor poljoprivrede što bolje pripremio za članstvo Srbije u Evropsku uniju, potrebno je raditi na unapređenju konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje. S tim u vezi potrebno je uraditi sledeće:

Strateški okvir za razvoj MSPP u opštini Bački Petrovac

- Otvoriti Centar za razvoj poljoprivrede koji bi pružao savetodavnu i tehničku pomoć poljoprivrednim proizvođačima po različitim pitanjima. Ovaj Centar bi trebao raditi u sastavu Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj i trebao bi biti osnovan na principima javno-privatnog partnerstva između lokalne samouprave i poljoprivrednih proizvođača iz Bačkog Petrovca;
- Jačati zadrugarstvo i udruživanje među poljoprivrednim proizvođačima;
- Kontinuirano unapređivati znanje lokalnih poljoprivrednih proizvođača šta donosi proces približavanja Evropskoj uniji u sektoru poljoprivrede;
- Unaprediti kvalitet ljudskih resursa u domenu korišćenja savremenih tehnologija u poljoprivrednoj proizvodnji;
- Unaprediti kvalitet poljoprivredne mehanizacije kroz formiranje povoljne kreditne linije za kupovinu neophodne opreme;
- Kontinuirano povećavati sredstva u Fondu za poljoprivredu opštine Bački Petrovac;
- Povećati produktivnost poljoprivrede kroz uzgajanje novih sorti i kultura;
- Unaprediti saradnju sa dobavljačima poljoprivredne opreme i repromaterijala, kao i sa kupcima;
- Raditi na uvođenju standarda i sertifikata u oblasti poljoprivredne proizvodnje;
- Lobirati za veća ulaganja u domenu izgradnje irigacionih sistema;

Strateški cilj 3.2: Iskorišćavanje agrarnih potencijala za razvoj zdrave i organske hrane

Postoji velika tražnja za zdravom i organskom hranom, kako na tržištu Srbije tako i tržištima susednih zemalja uključujući i tržišta zemalja Evropske unije. Opština Bački Petrovac raspolaže sa zavidnim prirodnim resursima i ljudskim potencijalima za razvoj zdrave i organske hrane. Da bi se iskoristili postojeći potencijali potrebno je uraditi sledeće:

- Podići svest poljoprivrednih proizvođača o potencijalima koje nudi proizvodnja zdrave i organske hrane;
- Unaprediti kvalitet ljudskih resursa u domenu proizvodnje zdrave i organske hrane kroz seminare, studijske posete, stručna predavanja, povezivanja sa univerzitetom i specijalizovanim obrazovanim institucijama;
- Povezati se sa trgovinskim lancima i specijalizovanim dobavljačima opreme i repromaterijala;
- Postepeno preusmeravati sredstva opštinskog fonda za razvoj poljoprivrede na razvoj zdrave i organske hrane;
- Raditi na uvođenju standarda i sertifikata u oblasti zdrave i organske hrane.

STRATEŠKI PRIORITET 4: RAZVOJ PREHRAMBENE INDUSTRIJE

Pored poljoprivrede, prehrambena industrija je najznačajnija grana privrede u opštini Bački Petrovac. U opštini posluju firme Marbo Produkt AD Maglić, Sirela DOO Maglić, Agropod DOO Gložan i Doline AD Gložan, neke od njih su poznate širom Srbije i regiona. Opština ima velikih potencijala da unapredi položaj ove grane industrije i time postane jedna od glavnih lokacija u Vojvodini gde će se obavljati prehrambena delatnost.

Strateški cilj 4.1: Ulaganje u razvoj prehrambene industrije

Opština Bački Petrovac ima odlične kapacitete za razvoj prehrambene industrije koja bi se oslanjala na poljoprivrednu proizvodnju ali oni nisu u dovoljnoj meri promovisani među potencijalnim stranim i domaćim investitorima. U svrhu boljeg iskorišćenja ovih resursa potrebno je fokusirati se na sledeće posebne ciljeve:

- Unaprediti promociju opštine kao atraktivne destinacije za ulaganja u prehrambenoj industriji;
- Privlačenje stranih i domaćih direktnih investicija u prehrambenoj industriji;
- Davanje povlastica za investiranje u domenu prehrambene industrije (povoljni uslovi za započinjanje posla u okviru industrijske zone, ukidanje parafiskalnih lokalnih nameta, i sl);
- Davanje povlastica za izgradnju hladnjača, sušara, kolektivnih centara i distributivnih centara;

Strateški cilj 4.2: Unapređenje konkurentnosti lokalnih kapaciteta opštine u oblasti prehrambene industrije

Pored privlačenja investicija i ulaganja u prehrambenu industriju paralelno treba raditi na unapređenju konkurentnosti lokalne prehrambene industrije kroz promociju osnivanja novih preduzeća i preduzetnika koji bi se bavili ovom delatnošću, razvoju ljudskih resursa i sertifikaciji proizvoda. Shodno tome, izdvajaju se sledeći posebni ciljevi:

- Promocija različitih mogućnosti za započinjanje poslovanja u oblasti prehrambene industrije među potencijalnim preduzetnicima i malih privrednika;
- Razvoj ljudskih resursa u oblasti prehrambene industrije;
- Raditi na uvođenju standarda i sertifikata u oblasti prehrambene industrije;

ANEKS 1: IZVEŠTAJ O ANKETNOM ISTRAŽIVANJU O MALIM I SREDNJIM PREDUZEĆIMA I PREDUZETNICIMA U OPŠTINI BAČKI PETROVAC U 2011. GODINI

Uvod

Istraživanje se sprovodi u cilju identifikovanja trenutne situacije u sektoru preduzetništva i malih i srednjih preduzeća u opštini Bački Petrovac, a u cilju izrade strategije razvoja malih i srednjih preduzeća opštine. Strategija se izrađuje u okviru projekta "Jačanje kapaciteta lokalne samouprave u oblasti biznis inkubacije u opštini Bački Petrovac", koji realizuju Opština Bački Petrovac, Grad Martin, Opština Kamnik i NVO "Akademija ženskog preduzetništva" a koji se finansira iz sredstava EU programa Exchange 3.

METODOLOGIJA

Metodologija istraživanja je uključivala izradu upitnika, anketiranje predstavnika malih i srednjih preduzeća i preduzetnika i analiza dobijenih odgovora.

Upitnik se sastojao od šest celina koje sadrže pitanja koja zahvataju sve relevantne oblasti vezane za istraživanje i to:

1. opšte karakteristike;
2. podaci o poslovanju;
3. stanje ljudskih resursa/zaposlenih;
4. korišćenje finansijskih i nefinansijskih usluga;
5. stanje poslovnog okruženja; i
6. saradnja sa organima Skupštine opštine Bački Petrovac.

Terensko istraživanje je sprovedeno u periodu od 20. novembra do 16. decembra 2011. godine. Anketirane jedinice su ekonomski aktivna pravna lica (MSP i preduzetnici¹) koja su osnovana na teritoriji opštine Bački Petrovac. Ukupno je anketirano 33 poslovna subjekta kroz 50 direktnih intervjua.

Analiza dobijenih odgovora je urađena u periodu od 16. do 20. decembra. Preliminarni rezultati istraživanja su objavljeni na okruglom stolu u Bačkom Petrovcu održanom 20. decembra 2011. godine.

1. OPŠTE KARAKTERISTIKE

Kao što je ranije navedeno, istraživanje je obuhvatilo 33 privrednih subjekata. Na osnovu podataka Agencije za privredne registre iz decembra 2009.g. opština Bački Petrovac je imala 587 preduzetnika i privrednih društava. Imajući to u vidu, istraživanje je obuhvatilo 5.6% od ukupnog broja registrovanih poslovnih subjekata u opštini Bački Petrovac.

Po strukturi, 21 anketiranih jedinica su preduzetnici/radnje i to: SZR: 13, SUR: 2 i STR: 6 preduzetnika, dok su 12 anketiranih jedinica privredna društva koja su registrovana kao društva sa ograničenom odgovornošću (d.o.o).

¹ Poslovne jedinice su razvrstane po sledećoj kategorizaciji koja se primenjuje u Republici Srbiji:

- mikro preduzeće - preduzeće koje zapošljava do 10 radnika;
 - malo preduzeće - preduzeće koje zapošljava od 11 do 49 radnika;
 - srednje preduzeće - preduzeće koje zapošljava od 50 do 249 radnika;
 - veliko preduzeće - preduzeće koje zapošljava preko 250 radnika;
- preduzetnici/radnje - posebna pravna kategorija bez obzira na broj zaposlenih.

Strateški okvir za razvoj MSPP u opštini Bački Petrovac

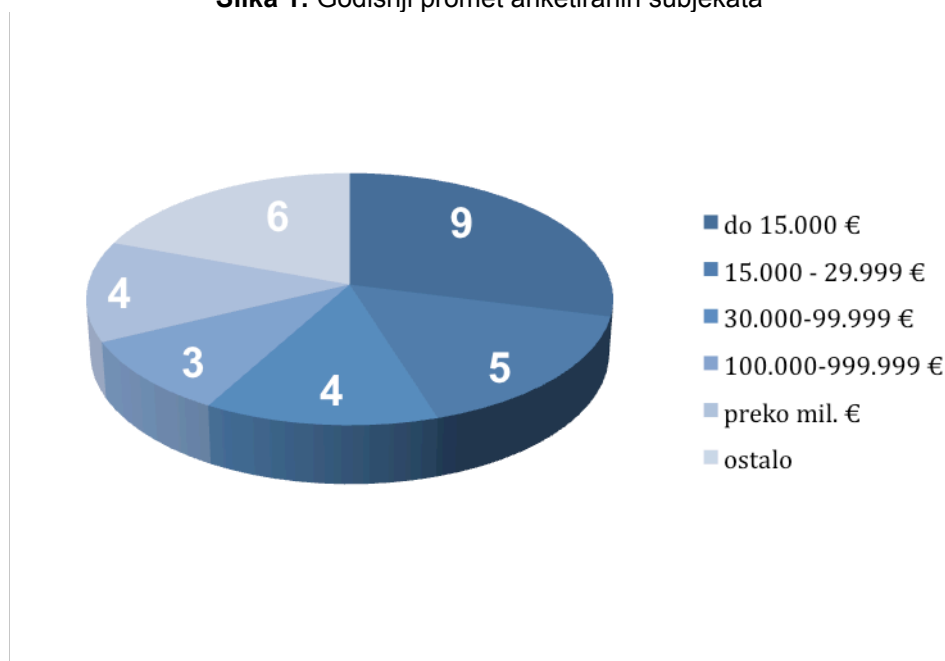
Svi anketirani subjekti imaju sedište u Bačkom Petrovcu i svi su 100% u privatnom vlasništvu. Subjekti uglavnom imaju jednog vlasnika, osim u par slučajeva gde postoje po dva vlasnika (uglavnom bračni supružnici). Anketirani subjekti uglavnom obavljaju delatnosti u prostoru koji je sopstveno vlasništvo.

2. PODACI O POSLOVANJU

Među delatnostima anketiranih subjekata dominiraju uslužne delatnosti različitog tipa (trgovine, zanatske usluge, servisi, i sl). Samo 4 subjekata se bave proizvodnim delatnostima.

Većina anketiranih (ukupno 9) ima godišnji promet ispod 15.000 € (vidi sliku 1). Zatim sledi 5 subjekata sa prometom od 15.000 do 29.999 €. Samo četiri subjekata su imali godišnji promet preko milion €. Treba napomeniti i to da 6 subjekata nisu dostavili podatke o svom poslovanju.

Slika 1: Godišnji promet anketiranih subjekata

Anketirani subjekti uglavnom obavljaju svoje delatnosti u Bačkom Petrovcu, mada ima i onih koji su aktivni i na tržištima Vojvodine, Beograda, centralne Srbije, Evropske Unije i u susednim zemljama (Hrvatska).

Od ukupnog broja anketiranih subjekata, sedam njih planira da proširi svoje poslovne kapacitete dok četiri subjekta je naglasilo da želi da zadrži postojeće stanje. Ostali nisu dostavili odgovor.

Od ukupnog broja anketiranih subjekata, tri subjekta je naglasilo da ima osnovna sredstva novije generacije, isti broj ima obrtna sredstva srednje generacije i jedan subjekat ima staru opremu. Ostali nisu dostavili odgovor.

U predhodnoj godini samo 5 subjekata je investiralo u svoje poslovanje. Iznos investicija se kretao od 3.000€ do 8.000€.

Samo četiri subjekata poseduje sertifikate (HACCP, ISSW i ISO 22000).

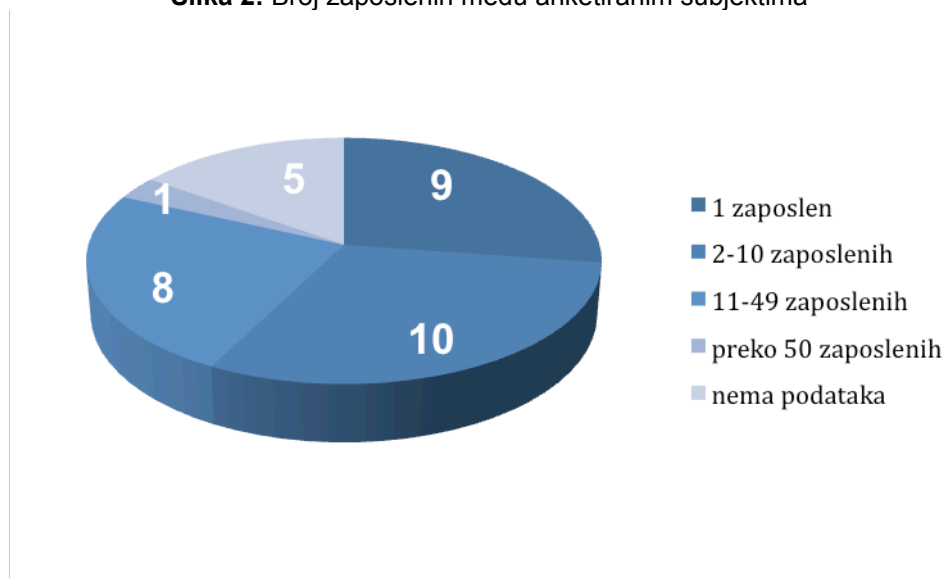
Većina subjekata poseduje računar (25 anketiranih). Najviše njih ima jedan računar (ukupno 10 anketiranih), dok samo 4 subjekata imaju više od 5 računara.

Među glavnim problemima u poslovanju anketirani subjekti su naveli lošu zakonsku regulativu i nestimulativne propise, nelojalnu konkurenciju i prisustvo sive ekonomije, nedostatak kvalifikovane radne snage kao i nedostatak sopstvenih sredstava za unapređenje poslovanja.

3. STANJE LJUDSKIH RESURSA/ZAPOSLENIH

Po broju zaposlenih, među anketiranim subjektima dominiraju oni koji imaju između 2 i 10 zaposlenih (ukupno 10), kao i oni koji imaju samo jednog zaposlenog (9 subjekata). Ukupno osam subjekata imaju između 11 i 49 zaposlenih a samo jedan subjekat ima preko 50 zaposlenih. Podatke o zaposlenima nije dostavilo 5 anketiranih subjekata.

Slika 2: Broj zaposlenih među anketiranim subjektima

Samo 6 anketiranih subjekata ima zaposlene sa fakultetskom diplomom.

Od ukupno 33 anketiranih subjekata, 15 zapošljavaju osobe ženskog pola. U većini slučajeva broj zaposlenih žena je manji od broja zaposlenih muškaraca.

Od ukupnog broja anketiranih subjekata, 15 je ocenilo kvalitet svojih zaposlenih. Prosečna ocena kvaliteta ljudskih resursa je 3.93 (na skali od 1 do 5).

Među problemima sa radnom snagom navedeni su velika fluktuacija nekvalifikovane radne snage i nedostatak stručnih kadrova kako fakultetski obrazovanih tako i ostalih.

4. KORIŠĆENJE FINANSIJSKIH I NEFINANSIJSKIH USLUGA

Većina anketiranih subjekata (ukupno 21 anketiranih) nije koristilo spoljne izvore finansiranja bilo od javnog sektora (nacionalni i provincijski fondovi) ili od komercijalnih banaka. Samo pet subjekata je koristilo sredstva javnih fondova (Fond za razvoj Republike Srbije, Nacionalna služba za zapošljavanje i Centar za socijalni rad), dok je šest subjekata koristilo sredstva od komercijalnih banaka (NLB, Banka Intesa, Pro Credit banka, VB Leasing). Jedan subjekat je koristio sredstva i iz državnih fondova i iz komercijalnih banaka. Tri subjekta nisu dostavila podatke o spoljnim izvorima finansiranja.

Među glavnim problemima kod apliciranja za spoljne izvore finansiranja najčešće su navedene komplikovane procedure, visoke kamate, netransparentnost u dodeli sredstava i nedovoljna informisanost o raspoloživim sredstvima.

Potrebe za spoljnim finansiranjem su srazmerne veličini anketiranog subjekta i kreću se od iznosa ispod 15.000€ za kupovinu nove opreme i sredstava za rad do značajno većih iznosa za kupovinu i opremanje novog prostora, nabavku novih proizvodnih linija, proširivanje tržišta i sl.

Većina anketiranih subjekata, ukupno 16, nije koristila nijednu vrstu nefinansijskih usluga koje postoje na tržištu. Međutim, 12 subjekata je koristilo nefinansijske usluge i to za: promociju i marketing, tehnološke inovacije, instaliranje nove opreme, uvođenje standarda, poslovni konsalting i istraživanje tržišta. Samo 4 korisnika je koristilo usluge Privrednih komora, inkubatora, RRA/MSP agencija. Pet subjekata nije dostavilo odgovor.

Strateški okvir za razvoj MSPP u opštini Bački Petrovac

Najveći broj anketiranih je član Udruženja preduzetnika Petrovec 1842, ukupno 15. Tri anketiranih subjekata su članice tri različite esnafske (zanatske) organizacije a jedan subjekat je član privredne komore. Ostali nisu naveli članstvo u Udruženjima. Nijedan anketirani subjekat nije član nijednog klastera.

5. STANJE POSLOVNOG OKRUŽENJA

Među anketiranim subjektima stanje poslovne infrastrukture u opštini Bački Petrovac je ocenjeno ocenom 2.93.

Među potencijalima opštine navedeno je iskustvo u poljoprivrednim delatnostima, jeftin zakup poslovnog prostora i blizina granice sa Hrvatskom. Izgradnja industrijske zone se vidi kao potencijal privrednog razvoja opštine. Vodoprivreda i prerada (reciklaža) otpada su takođe viđeni kao razvojni potencijali opštine. Izgradnja akva parka se vidi kao veliki potencijal za razvoj turizma i uslužnih delatnosti u opštini.

Među nedostacima su navedeni nerazumevanje opštinskih organa za razvoj poslovnog okruženja, visoki poreski nameti, nerazvijena infrastruktura, skupa dokumentacija za gradnju i nedostatak informacija o razvoju poslovnih mogućnosti. Odlazak mladih obrazovanih ljudi je posebno naveden kao problem opštine Bački Petrovac.

Anketirani subjekti ocenjuju stanje poslovnog okruženja u Srbiji sa ocenom 2.34.

Među najvećim problemima navode se poreski sistem, nepoznavanje Zakona i procedura, rad inspekcijskih organa, izdavanje dozvola za rad, gradnju i renoviranje, izvoz, uvoz i tranzit robe, bankarski sistem, itd.

6. SARADNJA SA ORGANIMA SKUPŠTINE OPŠTINE BAČKI PETROVAC

Anketirani subjekti ocenjuju saradnju sa organima Skupštine opštine Bački Petrovac ocenom 2.91.

Anketirani subjektu uglavnom nemaju sastanke sa predstavnicima opština, ili su ti sastanci retki. Na sastancima, subjekti su zastupljeni direktno, ili preko Udruženja preduzetnika Petrovec 1842. Ukoliko se održavaju sastanci, njih organizuje Udruženje preduzetnika Petrovec 1842.

Anketirani subjekti se žale da opštinska uprava uglavnom nema sluha za njihove probleme. Ukoliko imaju neki problem, uglavnom se obraćaju Udruženju preduzetnika Petrovec 1842, Akademiji ženskog preduzetništva, ali i pomoćniku predsednika opštine za privredu ili zameniku predsednika opštine. Anketirani subjekti navode i to da ukoliko se problemi i pismeno dostave organima opštine, nikad se ne dešava da se oni dalje procesiraju tj. "ostaje mrtvo slovo na papiru".

Među predlozima za jačanje poverenja između opštine i privrede predlaže se:

- da se predstavnici udruženja preduzetnika pozivaju na sednice Skupštine opštine;
- da opština, u saradnji sa pokrajinskom vladom, privuče državne investicije za razvoj privrede opštine;
- da se uputi zahtev za povećanje opštinskog budžeta za razvoj privrede koji bi omogućio otvaranje novih radnih mesta i razvoj poslovnih ideja;
- da se smanji broj zaposlenih u opštini i da se poveća efikasnost rada opštinskih službi. Opštinske službe bi trebalo da ostvaruju "opipljive" rezultate

ANEKS 2: IZVEŠTAJ O ISTRAŽIVANJU ŽENSKOG PREDUZETNIŠTVA U OPŠTINI BAČKI PETROVAC U 2011. GODINI

Uvod

Empirisjko istraživanje sprovedeno je u okviru projekta "*Jačanje lokalne samouprave u oblasti biznis inkubacije u opštini Bački Petrovac*". Projekat realizuje opština Bački Petrovac, Grad Martin, opština Kamnik i NVO "Akademija ženskog preduzetništva", a finansira se sredstvima EU programa Exchange 3. U ovom delu izveštaja akcenat je na utvrđivanju akuelnog stanja u oblasti ženskog preduzetništva u opštini Bački Petrovac. Cilj je da se pruže validna saznanja za definisanje mera za unapređivanje saradnje lokalnih organa vlasti i biznis inkubatora, odnosno stvore podsticajnijsi uslovi za razvoj ženskog preduzetništva u opštini Bački Petrovac .

Empirijski podaci prikupljeni su putem standardizovanog upitnika na uzorku slučajnog tipa od 56 preduzetnica/vlasnica radnji iz Bačkog Petrovca i okolnih sela. Upitnik je komponovan tako da se njime prikupe podaci o osnovnim dimenzijama i problemima ženskog preduzetništva u opštini Bački Petrovac:

1. Društveni profil preduzetnica
2. Priprema za osnivanje biznisa
3. Karakteristike ženskih biznisa
4. Problemi u funkcionisanju ženskih biznisa
5. Članstvo preduzetnica u Udruženju preduzetnika, u nevladinim i drugim organizacijama
6. Lokalni organi vlasti u razvoju ženskog preduzetništva – iskustva i problemi u opštini Bački Petrovac
7. Gde je žensko preduzetništvo u privrednim aktivnostima u opštini Bački Petrovac ?
8. Pedlozi za uspostavljanje čvršće saradnje između organa opštine i Udruženja preduzetnika, obezbeđenje efektivnije uloge biznis inkubatora u razvoju preduzetništva

Istraživanje je sprovedeno u periodu septembar – novembar 2011. g. Anketirane su preduzetnice koje imaju registrovane biznise, kao i one koje rade neformalno.

Statistička obrada prikupljenih podataka obrađena je od 25. novembra do 05. decembra 2011. godine.

Kao sekundarni izvori korišćeni su podaci Agencije za privredne registre, kao i podaci o preduzeticama prikupljeni u ranijim istraživanjima koja su urađena u okviru Akademije ženskog preduzetništva.

1. DRUŠTVENI PROFIL PREDUZETNICA

Obrazovanje

Obeležje koje povezuje sve anketirane preduzetnice je da su relativno dobro obrazovane:

- 17,3% ima visoko i više obrazovanje;
- srednje četvorogodišnje (58,6%) i srednje trogodišnje (17,2%) poseduje 75,8%, odnosno tri četvrtine preduzetnica iz uzorka, i
- samo 7% ima osnovno obrazovanje, što se može pripisati suvlasnicama biznisa u poljoprivrednoj proizvodnji.

Obrazovanje je inače jedno od bitnih obeležja koje povezuje preduzetnice širom Evrope. Može se zaključiti da je stručno i profesionalno znanje i za žene u Bačkom Petrovcu ohrabrujući faktor za odluku da uđu u osnivanje vlastitog biznisa.

Socijalno poreklo

Podaci iz anketnog istraživanja ukazuju da se preduzetnice regrutuju iz svih društvenih slojeva. Nešto više od trećine ih potiče iz sredine društvene stratifikacije – od očeva stručnjaka sa srednjom i višom školom (37,2%), jedna šestina potiče iz viših profesionalnih slojeva i preduzetnika - vlasnika firmi i rukovodilaca. Iz porodica poljoprivrednika i radnika u proizvodnji i uslugama je oko 40%. Obrušavanje proizvodnih i drugih kapaciteta tokom tranzicije, kao i reprivatizacija sa ukidanjem velikog broja radnih mesta uslovlila je da veliki broj žena u Bačkom Petrovcu, kao i muškaraca, bez obzira na društveno poreklo, ostaje bez posla ili bez alternative za zapošljavanje i izlaz traže u otvaranju vlastitih biznisa.

Bračni status preduzetnica

Dominantna većina anketiranih preduzetnica su udate i u većini imaju decu. Ovo obeležje duguje se patrijarhalnoj ruralnoj sredini u kojoj je obavezni društveni obrazac za ženu da je udata. U istraživanjima u zapadnim društvima preduzetnice su češće razvedene, a muškarci preduzetnici su uglavnom u braku, što ih lišava brige za obaveze u porodici. Za preduzetnice iz našeg uzorka, kao i za one u zapadnim zemljama, karakterističan je dualizam uloga – u porodici i na poslu, odnosno dvostruka opterećenost.

Vrsta zaposlenja pre otpočinjanja vlastitog biznisa

Oko 80% preduzetnica/vlasnica radnji bilo je ranije zaposleno i to u približno istom broju u državnom sektoru i privatnim firmama. Ovaj podatak ukazuje na visok rast nezaposlenosti (gubitka posla) žena u opštini Bački Petrovac tokom postsocijalističkog perioda. One same su izjavile da su zatvorene firme u kojima su radile žene i da je sada problem nezaposlenosti žena zapravo problem u privrednoj strukturi opštine u kojoj nema firmi sa radnim mestima za žene.

2. PRIPREMA ZA OSNIVANJE BIZNISA

Izvori ideja za otpočinjanje biznisa

- Najčešće ideje i podsticaji dolaze od porodice i prijatelja (33,9%), što se moglo očekivati u situaciji nepostojanja, nedovoljnog broja ili neefikasnog funkcionisanja institucija za pomoć ženama koje žele da uđu u preduzetništvo.

Anketerirane preduzetnice su kao podsticaj, odnosno razloge navele i sledeće:

- "Ostala sam bez posla, nisam imala alternativu" (25%);
- "Muž i ja smo zajedno otpočeli privatni biznis da obezbedimo prihode za porodicu" (23,2%);
- "Oduvek sam imala sklonost da se okušam u novim stvarima" (21,4%). Ova je osobina tipična za preduzetnike i ukazuje na promene u ponašanjima i ambicijama žena u ruralnim područjima.
- "Poznavala sam ljude koji su uspeli kao preduzetnici (17,9%) i koji su na mene delovali kao uzori".
- preduzetnice su takođe dolazile iz porodica koje su imale prostor i druge pretpostavke koje su učinile lakšim otvaranje samostalnih biznisa.

Glavni motivi za ulazak u privatni biznis

- Najsnažniji motiv kod anketirane grupe preduzetnica je obezbeđenje sredstava za egzistenciju, motiv prisile ili ekonomske nužde, kako se u literaturi obično naziva. U većini istraživanja i u svim zemljama u tranziciji to je bio glavni motivator osnivanja privatnih biznisa kako za žene tako i za muškarce.

Strateški okvir za razvoj MSPP u opštini Bački Petrovac

- Za anketirane preduzetnice na drugom mestu su privlačeci motivi, kao što su: težnja za većom zaradom, želja da dokazivanjem vlastitih sposobnosti, težnja za samostalnošću ("da sama budem svoj gazda") i želja za usklađivanjem poslovnih i porodičnih obaveza, što je jedan od najčešćih motiva ulaska žena u preduzetništvo, osnivanja vlastitih biznisa i rad od kuće žena širom sveta.

Edukacija i treninzi za osnivanje i vođenje biznisa

- Samo jedna petina anketiranih preduzetnica pohađala je neku vrstu pripreme za otvaranje samostalnih biznisa. Izvesno, to nije dovoljna obuka za start up u zemlji koja do obrušavanja socijalizma nije imala preduzetničko iskustvo niti tržišnu privredu u pravom smislu reči. Dosadašnja iskustva ukazuju da značajan broj lica ulazi u osnivanje samostalnih biznisa bez dovoljno znanja o bitnim elementima i aspektima preduzetničkog procesa, pre svega strateškog planiranja, izgradnju konkurentne prednosti i tržišne kontrole planiranog programa, na šta su ukazale i anketirane preduzetnice iz našeg uzorka.
- Iznetim konstatacijama treba dodati i ocenu preduzetnica da kvalitet seminara i treninga nije pružio praktično primenljiva znanja. Čak se u nešto manje od dve trećine odgovora navodi da su znanja dobijena kroz obuke samo delimično primenljiva ili nepraktična, odnosno nedovoljna za osnivanje vlastitog biznisa. Dakle, obuke koje su sprovedene nisu u dovoljnoj meri bile fokusirane na ojačavanje kapaciteta žena za osnivanje vlastitih biznisa u smislu sticanja znanja iz oblasti finansija i knjigovodstva, profesionalnih znanja u kojoj se firma osniva, menadžerskih znanja, poznavanja pravnih propisa, procesa praktične kontrole celog procesa radne aktivnosti.

Obezbeđivanje resursa

- Početni kapital anketirane preduzetnice su u najvećem broju slučajeva obezbedile iz privatnih izvora:
 - najčešće je to bila vlastita ušteđevina;
 - pozajmica od rođaka i prijatelja;
 - zajednička ušteđevina sa suprugom;
 - pomoć roditelja;
 - karakteristično je da je samo 3,5% preduzetnica iz uzorka koristilo, odnosno dobilo bankarski kredit ili koristilo sredstva iz fondova koji daju finansijsku podršku za osnivanje malih biznisa. Ovaj podatak ukazuje na više nego skromnu finansijsku podršku banaka i državnih institucija ženama koje žele da osnuju vlastite biznise. Uprkos zvaničnim dokumentima državnih i društvenih organa u kojima je kao prioritet uključena podrška razvoju preduzetništva, u realnosti ona je vrlo ograničena i po obimu i po visini sredstava koja se dodeljuju. Otuda je za žene kako u Bačkom Petrovcu tako i u drugim sredinama ključni problem za otpočinjavanje vlastitih biznisa obezbeđivanje početnog kapitala.
- Istovremeno, prikupljeni podaci u ovom istraživanju ukazuju na još uvek nedovoljnu informisanost žena u Bačkom Petrovcu o programima i merama podrške za osnivanje i razvoj ženskih biznisa. Tako je svega 4,4% ispitanih preduzetnica iz Bačkog Petrovca znalo za Monitoring program za 1000 žena, 15,2% navelo je da je bilo informisano o podršci Garancijskog fonda AP Vojvodine i 16,3% o merama Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja Republike Srbije za podršku preduzetnicama. Najveća informisanost bila je o podršci Nacionalne službe za zapošljavanje 51,1% i merama Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova 44,0%.
- Čak polovina ispitanih preduzetnica je izjavila da nisu bile upoznate sa postojanjem institucija za podršku ženskom preduzetništvu, a oko trećina da nije imala blagovremene informacije o objavljenim konkursima i programima. Sve to govori o još uvek značajnim teškoćama u dotoku informacija do kategorija žena iz ruralnih sredina koje traže način da otpočnu vlastite biznise.
- Otuda ne iznenađuje nalaz da je nešto manje od trećine anketiranih preduzetnica koristilo pomoć institucija prilikom osnivanja svojih biznisa, a tek svaka deseta pomoć stručnjaka.
- Složena procedura registracije firme još uvek predstavlja veliki problem za žene koje otvaraju vlastite biznise.
- Ispitane preduzetnice takođe percipiraju da je za njihov ulazak, kao i razvoj vlastitih biznisa ograničavajuća okolnost "nedostatak društvenih veza i kontakata". Utoliko se čini važnijim da se intenzivira rad Udruženja preduzetnika i čvršće poveže sa organima lokalne zajednice.

3. KARAKTERISTIKE ŽENSKIH BIZNISA

Struktura po oblastima

U opštini Bački Petrovac preduzetnice su osnovale biznise u oblastima:

- u kojima su već imale profesionalno iskustvo: 34,6%
- u oblasti koje ne traži velika ulaganja: 29,1%
- u oblasti u kojima je njihova porodica (roditelji, muž) već imala privatni biznis: 25,4%
- u oblasti u skladu sa njihovim školskim kvalifikacijama: 21,8%
- u oblasti koja pruža šanse za dobru zaradu: 20,0%

Struktura biznisa prema vrsti delatnosti

Posmatrano prema vrsti delatnosti, glavnina biznisa anketiranih preduzetnica skoncentrisana je u uslužnom sektoru – preko tri četvrtine (77,3%). Od toga su nešto više od polovine klasične usluge. Još jedna potvrda pravilnosti o koncentraciji žena u uslužnim delatnostima. Samo 1,9% biznisa pripadaju proizvodnim delatnostima. To ukazuje da mogućnosti za gajenje poljoprivrednih kultura i s njima povezanih delatnosti nisu iskorišćene kao oblik preduzetničkih aktivnosti žena u jednoj tipično ruralnoj sredini.

Veličina biznisa

Anketirane preduzetnice uglavnom poseduju mikro biznise u kojima su ili one jedine zaposlene (43,4%) ili imaju od 2-3 zaposlena (45,3%). Samo 3,8 % od ukupnog broja ženskih biznisa u opštini Bački Petrovac spadaju u male biznise (od 11 do 20 zaposlenih). Dakle, žensko preduzetništvo je ograničeno na mikro preduzeća/radnje, koja zahtevaju mala ulaganja, mali rizik a rezultat je mala zarada i ostajanje na periferiji ekonomskih aktivnosti i ekonomske dobiti.

Status biznisa

Prema izjavama preduzetnica, 80% njihovih biznisa/radnji su registrovane, dok jedna petina posluje neformalno. Razlozi zbog kojih firme nisu registrovane daju se prema stepenu ocenjenog uticaja na izbor neformalnog poslovanja: visoki porezi; zbog loših uslova privređivanja u Srbiji; "nemam sredstava da investiram u opremu i postignem potrebni nivo konkurentnosti na tržištu"; "zbog povremenog karaktera mog angažovanja na toj vrsti posla"; zbog niske i kolebljive tražnje. Razlozi koji su navedeni su i na širem planu bitne kočnice razvoja preduzetništva u Srbiji.

4. PROBLEMI U FUNKCIONISANJU ŽENSKIH BIZNISA

- Kao glavne probleme u realizaciji svojih biznisa ispitane preduzetnice su navele sledeće (daju se po stepenu ocenjenog značaja):
 - visoki porezi i brojne takse;
 - slaba kupovna moć građana;
 - nelojalna konkurencija iz sive ekonomije;
 - nestabilni uslovi poslovanja;
 - skupi krediti;
 - nedovoljna podrška lokalnih organa
 - nedovoljna promocija ženskog preduzetništva, uz izuzetak Akademije ženskog preduzetništva i Jane Radaković u okviru Biznis inkubatora.
- Među problemima koje anketirane preduzetnice vide kao specifične za žene (a koji uglavnom ne prate muškarce u biznisima) navele su sledeće:
 - dvostruka uloga žena – u poslu i u porodici, odnosno dvostruka opterećenost;

Strateški okvir za razvoj MSPP u opštini Bački Petrovac

- još uvek veće poverenje društvene sredine u muškarce kao glavne aktere u poslovnim aktivnostima;
 - teži dostup do dobrih poslovnih prilika;
 - teži dostup do kredita;
 - isključenost iz uticajnih društvenih mreža;
 - određena omalovažavanja žena kao partnera u poslu od strane muških kolega.
- Većina anketiranih preduzetnica u opštini Bački Petrovac glavnu podršku u rešavanju problema u svojim biznisima dobija od porodice, od muža čak dve trećine. Od institucija za razvoj malih i srednjih preduzeća svega slabih 2%. U ovim podacima data je slika realnog položaja ženskog preduzetništva u jednoj maloj sredini kakva je Bački Petrovac: slaba institucionalna podrška, a i kada postoji ta podrška nije sistematska, nije dovoljno transparentna i nije inkorporirana u razvojne programe opštine da bi mogla imati veću podršku i dugoročniji karakter.

5. ČLANSTVO U UDRUŽENJU PREDUZETNIKA, U NEVLADINIM I DRUGIM ORGANIZACIJAMA

- Najveći broj anketiranih preduzetnica (42) nisu članice Udruženja preduzetnika Bački Petrovac u odnosu na 14 koje su učlanjene. Kao razloge neuključenosti u ovo udruženje anketirane preduzetnice su navele:
- visoke članarine;
 - udruženje ne funkcioniše;
 - od njega neće dobiti ni zaštitu ni podršku;
 - njihovi sastanci su neproductivni;
 - ne znaju šta ono radi;
 - nemaju vremena da idu na sastanke;
 - niko ih nije kontaktirao.
- Prema mišljenju preko polovine anketiranih preduzetnica (58,8%) Udruženje preduzetnika se retko angažuje u rešavanju problema žena u biznisima, 5,9% smatra da im uopšte ne posvećuje pažnju. Nešto više od trećine (35,%) je odgovorilo da nije informisano.
- Pored članstva u Udruženju preduzetnika, 21,3% anketiranih preduzetnica su članice udruženja vlasnika malih i srednjih preduzeća pri Privrednoj komori, dok ih je 29,8% učlanjeno u druge organizacije ili udruženja građana.
- Kao najčešći oblici pomoći Udruženja preduzetnika, nevladinih i drugih organizacija u razvijanju ženskog preduzetništva navedeni su: organizacija raznih vrsta edukacija i organizacija izložbi i sajмова, a ređe povezivanje sa preduzeticama iz drugih mesta i regija, javno zagovaranje interesa preduzetnica i informisanje o kreditima i institucijama za podršku ženskim biznisima.
- Informisanost o postojanju Poslovno – inovativnog centra, odnosno Biznis inkubatora u Bačkom Petrovcu je prilično visoka - ukupno tri četvrtine anketiranih preduzetnica zna da u njihovoj sredini postoji takva institucija, ali polovina od tog broja ne zna kakva je njegova funkcija. Jedna četvrtina nije čula za postojanje biznis inkubatora. Izvesno je da bi se više moralo raditi na promociji ove nove institucije među preduzeticama, što je jedan od zadataka ovog projekta.

6. LOKALNI ORGANI VLASTI U RAZVOJU ŽENSKOG PREDUZETNIŠTVA – ISKUSTVA I PROBLEMI U OPŠTINI BAČKI PETROVAC

Odnos organa lokalne vlasti prema preduzetništvu i preduzeticama/cima

Prema mišljenjima anketiranih preduzetnica:

- lokalne organe vlasti ne interesuju problemi privatnog preduzetništva, pogotovo preduzetništva žena;
- ne postoji osmišljena i redovna saradnja organa SO i preduzetnika i njihovog udruženja, čak ni povremena;
- nadležni organi ne pokazuju stvarnu volju da suzbiju sivu ekonomiju;

Strateški okvir za razvoj MSPP u opštini Bački Petrovac

- ne postoje finansijske olakšice za one koji otvaraju firme/radnje već visoki porezi;
- stagnacija u razvoju infrastrukture, kao odbijajući faktor za nove preduzetnike, ograničava uslove za funkcionisanje postojećih, naročito ženskih biznisa jer su oni zbog svoje marginalne pozicije ranjiviji;
- nezainteresovanost lokalne organa vlasti za pojedinca.

Mišljenja i predlozi o načinima za uspostavljanje bolje saradnje preduzetnika/ca i lokalnih organa vlasti u opštini Bački Petrovac

- Da lokalni organi vlasti stvore uslove za brži razvoj privrede u opštini kao uslov za intenzivniji razvoj preduzetništva, za šta postoje prirodni i ljudski potencijali, i na toj osnovi obezbedi mogućnosti većeg zapošljavanja i podizanja standarda građana;
- Da se ne mešaju stranački interesi u ekonomska pitanja;
- Da se osnuje posebne služba za pružanje savetodavne pomoći preduzetnicama i preduzetnicima;
- Da lokalni organi vlasti povremeno razmatraju probleme preduzetništva i preduzetnika/preduzetnica;
- Da se uvedu finansijske olakšice za preduzetničke i druge male i srednje biznise, bar u prvim godinama rada;
- Neophodna je veća pomoć opštinskih, kao i pokrajinskih organa u obezbeđivanju finansijske potpore, odnosno većih finansijskih sredstava od dosadašnjih za kreditiranje preduzetničkih firmi.

Među predlozima neophodnih oblika pomoći lokalnih organa vlasti u razvoju ženskog preduzetništva anketirane preduzetnice su najčešće navele sledeće:

- finansijsku pomoć u formi nepovratnih finansijskih sredstava;
- besplatnu savetodavnu pomoć preduzetnicama/cama, uključujući mentorski sistem u početnim fazama razvoja biznisa;
- rastuća ekonomska kriza može značajno suziti šanse za preduzetništvo, verovatnije da će više ograničiti šanse žena. Za opštinu Bački Petrovac jedna od realnih šansi je poljoprivredna proizvodnja, odnosno proizvodnja organske hrane, što su i anketirane preduzetnice isticale. Zato valja pojačati istraživanja i druge pripremne radnje u ovoj oblasti i na taj način otvoriti perspektivu za veliki broj nezaposlenih žena u Bačkom Petrovcu sa stručnim i profesionalnim obrazovanja, u čemu će važan doprinos dati i ovaj projekt;
- širu i osmišljeniju promociju ženskog preduzetništva;
- finansiranje sajмова i izložbi postignuća u ženskim biznisima i drugo;
- poseban sajt sa prikazom ponude ženskog preduzetništva u opštini Bački Petrovac.

7. ŽENSKO PREDUZETNIŠTVO U PRIVREDNIM AKTIVNOSTIMA U OPŠTINI BAČKI PETROVAC

Ono je sada vidljivo kroz veliki broj trgovačkih radnji, organizovanje smeštaja gostiju, proizvodnje i prodaje cveća, izrade i prodaje kolača i peciva, frizerskih salona, cvečara, proizvodnje povrća, kateringa i drugih aktivnosti.

Podaci iz anketnog istraživanja ukazuju da broj žena koje u opštini Bački Petrovac osnivaju vlastite biznise raste sporo, po nekoliko novih radnji/ firmi godišnje od. To se može oceniti kao nedovoljan rast, budući da za širenje ovog oblika privrednih aktivnosti evidentno postoje potencijali u opštini Bački Petrovac, kao i zainteresovani subjekti.

U odnosu na lokalne organe vlasti preduzetnice su još uvek u priličnoj meri nevidljive. Nisu ušle u polje njihovog sistematskog interesovanja. Nisu, na primer, uvedeni konkretni oblici podrške i pomoći kod

Strateški okvir za razvoj MSPP u opštini Bački Petrovac

osnivanja i vođenja ženskih biznisa. Pomoć kroz postojeće mere i programe je, u kvantitativnim veličinama skromna, kao što je već pomenuto, i uglavnom neadekvatna. Čini se kao da lokalni organi vlasti vide nezaposlene žene koje žele i pokušavaju da osnuju i vode vlastite biznise kao rezervni potencijal za čiji angažman još nema uslova. A one same su u zatvorenom krugu nedostatka finansijskih sredstava za značajnija ulaganja i kredita koji su u ponudi, ali skupi i nedovoljni za otpočinjanje biznisa. Zato nisu izašle iz kruga mikro biznisa, ostale su na marginama ekonomskih aktivnosti i odvojene od mogućnosti izbora vrste biznisa prema meri vlastitih potencijala.

Anketirane preduzetnice procenjuju da su oblasti za njihove preduzetničke aktivnosti sa realnim šansama da postignu diferentne prednosti na tržištu : proizvodnja hrane, uključujući organsku hranu; turizam sa Akvaparkom kao čvrstom podlogom za ekspanziju, inelektualne usluge i druge.

8. PREDLOZI ZA USPOSTAVLJANJE ČVRŠĆE SARADNJE IZMEĐU ORGANA OPŠTINE I UDRUŽENJA PREDUZETNIKA, I OBEZBEĐENJE EFEKTIVNIJE ULOGE BIZNIS INKUBATORA U RAZVOJU PREDUZETNIŠTVA

- Potrebno je da se uvedu konkretni oblici povezivanja lokalnih organa vlasti s Udruženjem preduzetnika budući da je opalo poverenje građana u posvećenost ovih organa svojim građanima i njihovim uslovima života i rada. U okviru te saradnje morale bi da budu precizirane aktivnosti vezane za osnaživanje i stvaranje boljih uslova za razvoj preduzetništva u opštini Bački Petrovac, kao i konkretne mere za stvaranje uslova za brži razvoj ženskog preduzetništva.
- Takođe bi bilo potrebno da se predstavnici Udruženja preduzetnika uključuju u stručna tela Skupštine opštine.
- Aktivnost Biznis inkubator (BIC) treba da bude zasnovana na precizno utvrđenim planovima i programima aktivnosti, sa utvrđenim nosiocima realizacije tih programa, rokovima i nosiocima odgovornosti za njegov rad.
- Njegov rad treba da se dinamizuje kroz privlačenje lica sa inovativnim biznis idejama, pružanjem adekvatnih oblika savetodavne pomoći i drugih oblika podrške biznisima sa potencijalom za tržišni uspeh i prodor na šira tržišta.
- Deo aktivnosti Biznis inkubatora treba da bude usmerem na pružanje pomoći preduzeticama saglasno potrebama razvoja i profila njihovih biznisa i drugim pratećim problemima.

ANEKS 3: LISTA REFERENCI

Analiza sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetnika u AP Vojvodini, Izvršno veće Autonomne Pokrajine Vojvodina (2006)

Izveštaj o stanju malim i srednjim preduzećima i preduzetništvu u 2009. g., Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja i Nacionalna agencija za regionalni razvoj (2010)

Izveštaj o stanju malim i srednjim preduzećima i preduzetništvu u 2010. g., Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja i Nacionalna agencija za regionalni razvoj (2011)

Opštine u Srbiji 2010, Republički zavod za statistiku (2010)

Opštine u Srbiji 2011, Republički zavod za statistiku (2011)

Strateški plan razvoja opštine Bački Petrovac 2010 - 2014, Opština Bački Petrovac (2009)

Strategija razvoja konkurentnih i inovativnih malih i srednjih preduzeća 2008 - 2013, Vlada Republike Srbije (2008)